

ПРОБЛЕМИ ВИРОБНИЦТВА ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Будвуд В.В., Шуткевич Т.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

В статті проаналізовано проблеми виробництва харчової промисловості України. Розглянуто виробництво основних видів харчової промислової продукції України та динаміка обсягів виробництва продукції Чернівецької області за 2011-2013 роки. Вказані основні причини негативних тенденцій, що впливають на розвиток виробництва. Також запропоновані шляхи збільшення виходу кінцевої харчової продукції.

Ключові слова: харчова промисловість, виробництво, продукція, тенденція, розвиток.

Постановка проблеми. Збалансований розвиток виробництва харчової промисловості є одним з головних завдань економічної політики любой країни, здійснення якого являється основною умовою задоволення потреб внутрішнього ринку в продовольчих товарах, а також формуванням потужного їх експортного потенціалу. Харчова промисловість України має надзвичайно сприятливі умови для її ефективного розвитку, насамперед це сировинна база та трудова необхідність. Основною проблемою виступає відновлення і прискорений розвиток харчової промисловості, що не аби як впливає на подолання кризових явищ в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням проблем теорії та практики виробництва харчової промисловості займалися такі науковці та дослідники як Ковалевський В. В., Мос-тенська Т., Пильник Л. М., Якуненко Н. І., Кириченко О. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В статті проаналізовано обсяги виробництва продукції в динаміці харчової промисловості України.

Постановка завдання. Метою статті є визначення проблем розвитку харчової промисловості України та Чернівецької області зокрема.

Результати дослідження. Харчова промисловість – галузь легкої промисловості, сукупність виробництв харчових продуктів у готовому вигляді або у вигляді напівфабрикатів, а також тютюнових виробів, мила і миючих засобів, парфюмерно-косметичної продукції. У системі агропромислового комплексу харчова промисловість тісно пов'язана з сільським господарством як провайдером сировини і з торгівлею. Частина харчової промисловості тяжіє до сировинних районів, інша частина – до районів споживання. Якщо для розвинутих країн характерні обидва типи виробництв, то для слаборозвинутих – переважно другий. Україна також відноситься до другого типу виробництва.

У складі харчової промисловості – понад двадцять промисловостей, найважливішими з яких є цукрова, м'ясна, млинарська, круп'яна, виноробна, молокопереробна, консервна та інші.

Виробництво основних видів харчової промислової продукції України за 2011-2013 рр. наведено в табл. 1.

Цукрова промисловість України розміщена переважно у лісостеповій зоні. Її підприємства територіально тісно пов'язані з бурякосіючими районами. Найбільша концентрація цукрової промисловості – у Вінницькій, Хмельницькій та Тернопільській областях. За даними табл.1 видно, що найбільший обсяг виробництва продукції спостерігається в цукровій промисловості України. Однак, в динаміці відбува-

ється зменшення виробництва цього виду продукції з 4913,0 тис. т у 2011 році до 2526,0 тис. т у 2013 році. Така негативна тенденція пояснюється зменшенням кількості перероблених цукрових заводів.

Таблиця 1

Виробництво основних видів харчової промислової продукції України за 2011–2013 роки

Промисловість	2011 рік	2012 рік	2013 рік	Темп росту, у %	
				2012-2011 роки	2013-2012 роки.
Цукрова, тис. т	4913	4286	2526	87,2	58,9
Олійно-масло-жирова, тис. т	3596,7	4186,9	3739,9	116,4	89,3
Млинарсько-круп'яна, тис. т	2952	2970	2909	100,6	97,9
Хлібопекарна, тис. т	1763	1686	1560	95,6	92,5
Молокопереробна, тис. т	1695,2	1734,6	1826	102,3	105,3
М'ясна, тис. т	1342,3	1341,8	1529,8	100	114
Пиво-безалкогольна, млн. дал.	1294,6	1340,7	1282,5	103,6	95,7
Кондитерська, тис. т	948	951	921	100,3	96,8
Макаронна, тис. т	203,6	198,7	202	97,6	101,7
Спиртова й лікеро-горілчана, млн. дал.	45,4	45,3	39,5	99,8	87,2
Виноробна, млн. дал.	3,7	3,3	3,1	89,2	93,9

Масложирова промисловість виробляє та переробляє рослинні жири та пов'язані з ними продукти. Діють масложирокомбіати у Дніпропетровську, Полтаві, Харкові, Одесі, Маріуполі, Запоріжжі, Кіровограді, Пологах.

Олійножирова промисловість – це переробка насіння соняшника, сої, ріпаку, льону з метою виробництва олії, маргарину, мила та інших похідних від насіння та олії продуктів: оліфи, соняшникового та соєвого борошна, харчового білку, мильної пасты, емульсолу, кулінарних жирів тощо. Найбільші підприємства галузі розміщені у Запоріжжі, Одесі, Вінниці, Чернівцях, Слов'янську, Ніжині, Дніпропетровську, Кіровограді, Харкові, Києві, Львові, Донецьку, Ужгороді. Олійно-масложирова промисловість займає друге місце по обсягу виготовленої продукції. Аналізуючи динаміку обсягу виробництва продукції можна помітити стрибкоподібну тенденцію. Так, ви-

робництво продукту у 2011 році складає 3596,7 тис. т, у 2012 році – 4186,9 тис. т, а у 2013 році випуск продукції знову знижується до 3739,9 тис. т.

Млинарсько-круп'яна промисловість забезпечує населення борошном та крупами, а відходи виробництва використовуються для виготовлення комбікормів. Найбільші центри: Київ, Харків, Одеса, Миколаїв, Запоріжжя, Львів, Тернопіль. Елеватори великої потужності зосереджені у Херсоні, Миколаєві, Одесі, Маріуполі, Дніпропетровську, Запоріжжі, Кременчуці, Феодосії, Керчі тощо. У 2011 році млинарсько-круп'яна промисловість складає 2952 тис. т, у 2012 році виробництво зростає до 2970 тис. т, а у 2013 році відбувається тенденція зниження виготовлення продукції, що становить 2909 тис. т.

Хлібопекарна промисловість є в усіх містах. Існує проблема забезпечення свіжим хлібом глибинних районів країни. Хлібопекарна промисловість зазнає значного зниження виробництва з року в рік. Так, у 2011 році обсяг виробництва продукції становить 1763 тис. т, у 2012 році – 1686 тис. т, а у 2013 році – 1560 тис. т.

Молокопереробна промисловість включає маслоробну, сироварну, молочноконсервну галузі. Найбільші комбінати та заводи розміщені у Києві, Харкові, Дніпропетровську, Одесі, Львові, Запоріжжі, Кременчуці, Первомайську, Лубнах. Молокопереробна промисловість визначається тенденцією зростання, у 2013 році виготовлення молочного продукту складає 1826 тис. т, що поступово збільшується порівняно з 2011 роком на 130,8 тис. т.

М'ясна промисловість забезпечує населення свіжим та мороженим м'ясом, ковбасними виробами та м'ясними напівфабрикатами. У структурі цих продуктів провідне місце займає свинина та яловичина; використовується також м'ясо птиці, баранина. Найбільші м'ясокомбінати розміщені у Києві, Дніпропетровську, Полтаві, Одесі, Харкові, Запоріжжі, Вінниці, Черкасах. У виробництві м'ясної промисловості в динаміці досліджуваних періодів не прослідковується чіткої тенденції. Так в 2012 році обсяг виготовлення м'яса знизився порівняно з 2011 на 0,5 тис. т, а в 2013 році, знов відбулося значне зростання виробництва, що становить 1529,8 тис. т.

Пиво-безалкогольна промисловість – це майже 300 заводів, що виробляють пиво, плодово-ягідні напої, мінеральні води. Найбільші пивзаводи розміщені у Києві, Харкові, Донецьку, Чернігові, Миколаєві, Запоріжжі, Луганську. Потужності з виробництва безалкогольних напоїв розміщені у Києві, Донецьку, Черкасах, Одесі, Полтаві, Харкові, Запоріжжі.

Мінеральна вода розливається на заводах у Миргороді, Києві, Сваляві, Ужгороді, Одесі, Харкові, Саках, Чернігові, Запоріжжі, Чернівцях та ін.

Центри тютюнової промисловості: Київ, Черкаси, Львів, Кременчук, Прилуки, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Кам'янець-Подільський.

За даними Ковалевського В. В. вітчизняна кондитерська промисловість сьогодні дедалі більше змищується у фазу якісного зростання і цілком готова до конкуренції на європейських ринках. Провідними центрами є Львів («Світоч»), Київ («Рошен»), Тростянець («Крафт Якобз Сушард Україна»), Харків, Вінниця, Житомир, Донецьк («А.В.К»). Більшість підприємств кондитерської промисловості в Україні розвиваються із залученням іноземного капіталу [1, с. 328].

Макаронна промисловість є відносно молодою в харчовій промисловості України. Орієнтується вона здебільшого на споживача. Великими центрами макаронної промисловості є Київ, Харків, Дніпропетровськ, Одеса, Хмельницький.

Виноробна промисловість як сировину використовує виноград, фрукти, ягоди. Найбільшими виробниками різних виноградних вин та коньяків є міста Криму, Одеської, Херсонської, Миколаївської та Закарпатської областей. У Донбасі, Придніпров'ї, деяких обласних центрах лісостепової зони, де багато садів та ягідників, виробляються плодово-ягідні вина. Найменший обсяг виготовлення має виноробна промисловість, крім цього спостерігається тенденція зниження обсягів виробництва з року в рік, так у 2011 році виробництво становить 3,7млн. дал., у 2012 році – 3,3млн. дал., а у 2013 році – 3,1млн. дал.

З інших галузей харчової промисловості поширене спиртове й лікєро-горілчане виробництво. Воно використовує відходи цукрової промисловості, сокового виробництва, а також зерно та картоплю. Спиртові заводи зосереджені у Черкаській, Вінницькій, Кіровоградській, Житомирській, Київській та інших областях.

Розглянути детальніше особливості функціонування харчової промисловості України, можна враховуючи місцевий аспект і досліджуючи розвиток харчової промисловості Чернівецької області, де зайнято більше чверті всіх штатних працівників промисловості, виробляється більше третини загальнообласного обсягу виробництва. До харчової промисловості Чернівецької області відносяться спиртова, безалкогольна, олійно-жирова, м'ясопереробна, маслосироварна, молочна, лікєрогорілчана, хлібобулочна промисловості.

Таблиця 2

Динаміка обсягів виробництва продукції Чернівецької області за 2011-2013 роки

Промисловість	2011 рік	2012 рік	2013 рік	Темп росту, у %	
				2011-2012 роки	2012-2013 роки
Олійно-масложирова, т	50554	59302	46222	117,3	77,9
Млинарсько-круп'яна, т	45257	45293	30821	100,1	68
Хлібопекарна, т	28224	27971	26683	99,1	95,4
М'ясна, т	18040	21714	19298	120,4	88,9
Пиво-безалкогольна, тис. дал.	10861	13329	8933,6	122,7	67
Кондитерська, т	131	100	93	76,3	93

Проаналізувавши табл.2, бачимо, що більшу частину обсягу виробництва харчової промисловості займає виробництво олійно-масложирової промисловості, але темп росту за 2012-2013 рр. – 117,3 зменшився порівняно за 2011-2012 рр. – 77,9, що є негативною стрибкоподібною тенденцією виробництва, яка пояснюється зменшенням штатних працівників.

Найменший обсяг виробництва продукції – в кондитерській промисловості, де у 2011 році виготовлення продукту становить 131 т, у 2012 році – 100 т, а у 2013 році – 93 т. Так, зменшення виробництва являється негативною тенденцією.

До підприємств харчової промисловості, які вносять вагомий внесок в нарощування обсягу виробництва продукції в області відносяться: ВАТ «Чернівцім'ясопромсервіс», ПП «Колос», ВАТ «Роси Буковини», ЗАТ ВКТФ «Буковинка», ДП «М'ясо Буковини» ВАТ «Новоселицький птахокомбінат» [2].

На думку Мостенської основними причинами негативних тенденцій є: зміни обсягу виробництва харчової продукції, недостатність фінансових коштів підприємств, що не дозволяє забезпечити на-

лежне відновлення, реконструкцію і модернізацію необоротних активів та впровадити новітні досягнення науково-технічного прогресу; недостатнє використання потенціалу окремих галузей (цукрова, спиртова, парфумо-косметична, окремі підгалузі місцевої промисловості); скорочення споживчого попиту; недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази; несприятлива кон'юнктура зовнішнього ринку; протекціоністські заходи з боку країн-імпортерів, занепад галузеві науки [3, с. 8-9].

Україна може бути продовольче незалежною по життєво важливих продуктах харчування, для виробництва яких у неї є достатній природно-економічний потенціал. Однак у сучасних умовах, через обмеженість фінансових засобів, можна використати тільки ті фактори зростання виробництва, які не вимагають додаткових інвестицій, зокрема – здійснення інституціональних перетворень, удосконалення фінансово-кредитної системи, оптимальне поєднання ринкових регуляторів, посилення державного впливу на всі сфери діяльності.

Пильник вважає, що у нинішніх умовах для збільшення виходу кінцевої харчової продукції доцільно стимулювати комплексну переробку сировини. Щоб вирішити таку проблему, треба:

- 1) реструктуризувати підприємства;
- 2) підвищити ефективність виробництва;
- 3) розробити паритетний ціновий механізм і запровадити його при закупівлі сировини та реалізації кінцевої продукції;

4) забезпечити конкурентоспроможність вітчизняних виробів на внутрішньому і зовнішньому ринках [4, с. 11].

Крім того, вважаємо, що для зростання обсягів виробництва харчової продукції, в свою чергу, необхідно:

- 1) здійснити заходи щодо реконструкції та технічного переозброєння основних засобів та поліпшення на цій основі асортименту і якості продукції;
- 2) розробити відповідний фінансово-кредитний механізм функціонування підприємств харчової промисловості;

3) створити сприятливі умови для підприємництва, удосконалення взаємовідносин з сільськогосподарськими товаровиробниками та розвитку агропромислової інтеграції.

У процесі реструктуризації підгалузей харчової промисловості доцільно поступово удосконалювати розміщення підприємств для формування спеціалізованих зон виробництва і переробки основних видів сировини.

Проблемою великого соціального і економічного значення є відродження цукробурякового виробни-

цтва. Для її розв'язання необхідно перебудувати сировинну і виробничо-технічну бази галузі (за аналогією з тим, як зроблено в ряді європейських країн).

На думку Якуненко Н. І., модернізація і реконструкція діючих підприємств, розвиток нових виробництв повинні здійснюватися за рахунок власних коштів виробників продукції, бюджетних коштів, конкурсного інвестиційного кредитування проектів, довгострокових кредитів комерційних банків, коштів підприємств інших галузей, іноземних інвесторів, лізингового фонду [5, с. 36-37].

Однак, в сучасних умовах господарювання, коли вітчизняним підприємствам не вистачає коштів не тільки на розвиток і модернізацію своїх основних засобів, а й на забезпечення процесу виробництва матеріальними та фінансовими ресурсами, є необхідність в підтримці державою розвитку харчової промисловості. Мова йде не тільки про державне фінансування та надання субсидій, а й створення сприятливих умов, щодо залучення інвестицій та, можливо, зменшення податкового тягаря.

Крім цього, на думку, Кириченко О., щоб реалізувати шляхи розвитку харчової промисловості потрібно створити відповідні умови, основними складовими яких повинні бути прийнята система платежів, використання комерційних контрактів з належними правовими санкціями, запровадження системи банкрутства та продажу неплатоспроможних підприємств. Обмеженість фінансових ресурсів змушує використовувати такі фактори зростання виробництва без додаткових інвестицій, як інституціональні перетворення, удосконалення фінансово-кредитної системи, поєднання ринкових регуляторів, посилення державного регулювання економіки [6, с. 83].

Висновки та пропозиції. Отже, обсяги виробництва продукції в динаміці харчової промисловості України з року в рік дедалі знижуються, що пояснюється застарілими технологіями виробництва, відсутністю модернізації основних засобів, кризовим станом в економіці країни.

Рівень розвитку інфраструктури суттєво відстає від обсягів виробництва власних сировинних ресурсів для випуску продукції харчування, а також від рівня розвитку аналогічної галузі в економічно розвинених країнах.

Впровадження економічного механізму розвитку харчової промисловості в умовах функціонування ринкової економіки, який поєднує механізми вільного ринку з державним регулюванням, дозволить підвищити ефективність функціонування харчової промисловості в регіоні і сприятиме збільшенню виробництва високоякісної кінцевої продовольчої продукції.

Список літератури:

1. Ковалевський В. В. Розміщення продуктивних сил: [підручник] / В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін. – К.: Знання, КОО, 1998. – 501 с.
2. Чернівецька облдержадміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bucoda.cv.ua/economics/2/3_1.html
3. Мостенська Т. Стан та перспективи розвитку ринку продовольчих товарів в Україні [Текст] // Харчова і переробна промисловість. – 2009. – № 1. – С. 8-12.
4. Пильник Л. М. Наукове забезпечення і конкурентоспроможність харчової продукції [Текст] / Л. М. Пильник // Харчова і переробна промисловість. – 2007. – № 5-6. – С. 10-11.
5. Якуненко Н. І. Продовольчий ринок України: проблеми та тенденції розвитку [Текст] / Н. І. Якуненко // Економічні реформи сьогодні. – 2008. – № 13. – С. 32-37.
6. Кириченко О. До проблеми розвитку харчової промисловості [Текст] // Економіка України. – 2000. – № 10. – С. 82-84.

Вудвуд В.В., Шуткевич Т.Н.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

ПРОБЛЕМЫ ПРОИЗВОДСТВА ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Аннотация

В статье проанализированы проблемы производства пищевой промышленности Украины. Рассмотрено производство основных видов пищевой промышленной продукции Украины и динамика объемов производства продукции Черновицкой области за 2011-2013 годы. Указаны основные причины негативных тенденций, влияющих на развитие производства. Также предложены пути увеличения выхода конечной пищевой продукции.

Ключевые слова: пищевая промышленность, производство, продукция, тенденция, развитие.

Vudvud V.V., Shutkevych T.M.

Chernivtsi Institute of Trade and Economics,
Kyiv National University of Trade and Economics

FOOD PRODUCTION PROBLEMS OF UKRAINE IN THE CONTEMPORARY ECONOMY

Summary

This paper analyzes the problems of the food industry in Ukraine. Are considered the output of major food industrial products Ukraine and dynamics of production of Chernivtsi region for the years 2011-2013. These main reasons for the negative trends affecting the development of production. Also proposed ways to increase the yield of food.

Keywords: food processing, manufacturing, products, trend, development.

УДК 336.76

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ДІАГНОСТИКИ КРИЗОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА З ВИКОРИСТАННЯМ НЕЧІТКИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Герасимова О.Л., Орехов Ю.О.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

Стаття присвячена вирішенню проблеми визначення та усунення кризових явищ в діяльності підприємства. Методика дослідження базувалась на використанні нечітких нейронних мереж з використанням математичного апарату статистики. Розроблено універсальну модель обробки інформації, що дозволяє приймати управлінські рішення з нечіткими правилами. Модель є здатною до «навчання», бо ґрунтується на природному відборі й наслідуванні.

Ключові слова: антикризове управління, банкрутство, інтегральні моделі, економічна діагностика, нейронні мережі, генетичні алгоритми, нечіткі множини.

Постановка проблеми. Кризовий стан більшості підприємств України висуває проблему створення надійного механізму антикризового управління. Такий механізм повинний мати системний характер, спрямований на запобігання або усунення негативних явищ за допомогою розробки і реалізації спеціального програмного комплексу, який повинний мати стратегічний характер, що дозволяє усунути тимчасові ускладнення, зберегти і примножити ринкові позиції підприємства. При такому підході мова про банкрутство підприємства йти не може, оскільки налагоджений управлінський механізм усуває виникаючі проблеми до того моменту, поки вони не прийняли незворотній характер. Суть антикризового управління – прискорена і діюча реакція на істотні зміни зовнішнього середовища на основі заздалегідь ретельно розробленої альтернативи варіантів управлінських рішень, що передбачають різні дії в залежності від ситуації. Антикризове управління повинне санкціонувати введення в дію таких управлінських і фінансових

механізмів, що дозволяють подолати труднощі з найменшими для підприємства витратами. Реальних успіхів в антикризовому управлінні можливо домогтися використовуючи новаторські методи та підходи, оскільки в кожному конкретному випадку необхідні нестандартні рішення.

Використання нейронних мереж для створення моделей динаміки економічних систем, які дозволяють робити прогнози змін в умовах невизначеності, є перспективною сферою наукових досліджень.

Двадцять століття завершилося лавиноподібним зростанням обсягу доступних даних, що призвело до збільшення швидкості їх обробки та передачі, а також місткості запам'ятовуваних пристроїв. Чітко видно, що ці явища не лише взаємопов'язані, але й посилюють одне одного.

Найбільш вражаючою властивістю людського інтелекту є здатність приймати правильні рішення в обстановці неповної і нечіткої інформації. Побудова моделей наближених міркувань людини та використання їх в інтелектуальних комп'ютерних